

Verseskötettel rendelkezni jó dolog. Mert hiába a mindenféle felület és a vers változatos mediális megszólalásmódja, a kötet az mégiscsak kötet, feketén-fehéren a papíron, oda van téve, az asztalra, eléd, fizikai és eszmei súlya van még ma is, a bit-ok mérhetően súlytalan korszakában is. Az szintén jó dolog, hogy manapság a fiatal költők számára rengeteg lehetőség adódik a megjelenésre; a rettegett, nagy tekintélyű szerkesztők világa, a hónapokig, évekig tartó kéziratparolkoltatás rendszere is eltű-

Visy Beatrix 83

SZAKÍTÓPRÓBA

Szabó Márton István:

Másodlagos kötések

nőben van. Közzétenni próbálkozásainkat, nevezzük műalkotásnak, tehát nem annyira nehéz, sőt egy kötet kiadása is jóval egyszerűbb, mint húsz-harminc éve, ugyanakkor ennek még mindig rangja, teljesítményjellege van.

Ám megszerezni ezt a rangot, átlépni ezt a határt többféleképpen lehet. Kosztolányi és Babits éveken át készültek a nagy dobásra – olyannyira, hogy némileg le is késték azt –, és korszakalkotó, asztalbeszakító költészetel, kötetel akartak az olvasók elé lépni. Babits éveken át írta, gyűjtötte a verseit az *Angyalos könyv*be, és ennek csak szűrt részét, esszenciális, koncepciózus válogatását adta közre 1909-ben a *Levelek Iris koszorújából* kötetében. Az *Angyalos könyv* kincseiből pedig még a tízes évek versesköteteibe is jutott egy-egy remekmű. De nem Babits volt az egyetlen, József Attila, Szabó Lőrinc vagy Pilinszky János első könyveinek megjelenése szintén megemelte a magyar költészet pulzusát. De nem is kell ennyire messzire menni, hiszen klasszikusaink más korokban, más társadalmi-költészeti közegben léptek elő. Az utóbbi évtizedek, évek is adnak nem egy szép példát a kiváló első könyvekre, elég Varró Dániel, Áfra János, illetve a legutóbbiak évekből Hevesi Judit, Somogyi Aranka vagy Balogh Ádám kötetekre figyelni. Persze, ne legyünk igazságtalanok, vannak másféle indulások is, lassúak, jelentéktelenek, feledhetőek. De talán a szerző sem tehetetlen ez ügyben, és befolyással lehet nyilvánosságra lépésének, antréjának módjára, formájára.

E hosszú felvezetés talán sejteti, hogy Szabó Márton István könyvecskéjét miért érezhetem az első kötetek sorában némileg elsieltettnek. Pedig nem kétséges, hogy egy fiatal tehetséggel állunk szemben. A folyóiratokban közölt versek, kettesével-hármasával, nyújthatnak is akár kellemes élményt, néhány perces lelkes figyelmet (érzelmes sóhajt, töprengésre érdemes gondolatokat). A versközlés a nyilvánosságra lépésnek fontos lépcsője, ám más költemények, szövegek között az érdeklődés, a figyelem más hőfokú, a

befogadás másféle időre és koncentrációra van kalibrálva. Egy kötet azonban teljes egészében szerzőjére fókuszál, minden figyelmet magára von, hisz ezért van. Egy kötetben megmutatkozik, és meg is kell, hogy mutatkozzék egy költői alkat, a versek poétikai erővonalai, fő témái, motívumai, 84 egy kötetnek, jó esetben, felépítése, koncepciója, karaktere van. Egy kötet nem (csak) attól lesz kötet, pláne jó kötet, hogy az addig mindenfelé megjelent (és a még nem megjelent) verseket összegyűjti, nem raktár, mely egy találó felirattal – még napjainkban is – elég időállóan tárolja tartalmát. A *Másodlagos kötések* pedig, ahogy ezt Szabó Márton István internetes oldala is tanúsítja, összegyűjtötte az addig elkészült műveket, szinte rosta nélkül.

A nem egészen negyven verset tartalmazó vállalkozás két, egymással fuzionáló jellemzővel bír, a kötet címe is e kettősségre utal. A kémiai fogalom egyrészt a kötetet meghatározó témának, a szerelemnek, a párkapcsolat(ok) működésének és végének, a szakításnak a metaforizációja. A már lezárt kapcsolat emlékeinek, a szakítás után maradó hiányok számbavételének többnyire józan, rezignált hangvételű versei adják a kötet anyagának nagy részét. A tárgyi világhoz, helyekhez, helyzetekhez köthető emlékképek szervezik a verseket, az emlékképek megragadása, az akkor megélt érzések, hangulatok közvetítésére, visszahozására és ábrázolására törekszik a versek beszélője a saját nézőpontjából. A jelenből (a versírás pozíciójából) tett reflexiók, a múlt – a gyerekkor, egy párkapcsolat – hangsúlyozott és többször is kimondott lezártága teremti meg a két idősíkközötti távolságot: az érzések, hiányok, emlékképek jelenvalósága áll szemben a megváltoztathatatlan múlttal. A jelenbeli érzések, gondolatok tehát többnyire a múlthoz kapcsolódnak, a jelen mintha csak a retrospekció ideje lenne, mintha csak a visszanézés, a múlt összegzését szolgálná, végső soron ez ad egy nosztalgikus alaphangulatot Szabó kötetének, az emlékképekhez társított reflexiók létértelmező, bölcselkedő gesztusok pedig igyekeznek valamiféle (többlet)jelentéssel felruházni a megtörténeteket, másodlagos kötéseket teremteni a múlt egyes molekulái között.

Kérdés, hogy ezek a versek tudnak-e valami olyat mondani vagy tudnak-e úgy beszélni az apró mozzanatok, intim helyzetek által is fontossá váló, az „először” számtalan élményével rendelkező első kapcsolatokról, a fiatalkor (első) nagy szakításairól, az első nagy csalódásokról, ami igazán egyedivé, érdekessé teszi ezeket a személyes élményeket. Nem annyira nehéz ráérezni ezekre a(z ilyen) versekre, hiszen szinte mindenkinek voltak, vannak hasonló élményei, de éppen ezért, mivel sokak által megélt, és sokak által megírt „területe” az életnek, így közönyösnek maradni sem annyira nehéz.

Épp e dilemmák miatt tűnik jóval érdekesebbnek a kötet első fele, ahol a cím jelentésének másik vonulata jobban érvényesül. Nem a versek témái

mások, hiszen itt is múltról, emlékekről és kapcsolatokról van szó, ám a költői képpalkotás a fizika és kémia láthatatlan (mély)szerkezetében, az atomi, anyagi kapcsolódások törvényszerűségeibe vezeti az olvasót, ahogy az első vers címe is ígéri: *Bevezetés az anyagismeretbe*. Ezek a próbálkozások egy új hangot, egy új tematikus-poétikai terepet ígérnek, és az étellel, 85
ézelmekkel kapcsolatos finom áthallások, utalások izgalmasnak tűnnek az ezzel a „láthatatlan” területtel kísérletező versekben, és sajnálhatjuk, hogy a kötet végére kifulladás az irány, maradnak a szilárdságtan nélküli pusztas emlékek. Ám ezek a versek sem tudják – az újféle, köteselméleti, anyagszerkezetani ismeretek poétikai síkra helyezése ellenére sem – minden esetben jól kibontani, kidolgozni témájukat, vagy van olyan is, amikor a remek ötlet erősebbnek tűnik a „mondanivalónál”, a kémia mégsem, vagy csak erőltetetten tud reakcióba lépni az „étellel”. Pedig tudjuk, ha a kémia nem működik...

Szabó Márton István versei a kortárs lírának ahhoz a poétikai irányához tartoznak, amely a hétköznapi életet, az ismert környezetet, a megélt, akár referencializálható eseményeket, helyeket, a tapasztalatokból rögzített látványokat, élményeket „közvetlenül” helyezik át a költeménybe, sokszor a helyszínek, utcák is egészen konkrétak, nem egyszer pedig évszakokhoz, nyaralásokhoz kötődnek a versek, mint például a *Csak azután*, a *Strucc*, a *Feketehegy* vagy a *Reprodukció*. A helyekhez pedig rendszerint pontos időmegjelölések tartoznak, az emlékező pozíció, és a felidézett emlék elhelyezése térben-időben gyakran a versek elején megtörténik: „Ma dobtam ki a harisnyádat”, „Nem tudtam aludni egyik éjszaka”, „Karácsony volt, a fürdőkádban ültünk”, „Pont egy éve / mentem be hozzád a kórházba”, „Ma jutott eszembe, hogy...” Az igaz, hogy ez a fajta, az egyes helyzeteket, eseményeket részletező, sokszor egy-egy fontosnak tartott elemre visszatérő versépitkezés a megélt tapasztalatok, érzések, életek egyediségét érzékelteti, látszólag a legkeresetlenebb módon, hétköznapi (vagy arra játszó) szóhasználattal és beszédmóddal, a dolgok mindennapiságát érzékeltető, a jelentéseket ettől alig (el)mozdító, megemelő, látszólag eszköztelen, a hagyományos versnyelvel, „költőiséggel” szembefeszülő poétikát működtet. (Ám ne feledjük, a szándékos eszköztelenség is (egy) eszköz, nem ismeretlen a kortárs magyar lírában, amelyben különböző érvényes hangokon meg is tud szólalni.) Ám jelen esetben ez a versnyelv (még) sokszor egyenetlen, üresjáratok és közhelyek terhelik, olykor betonbiztos magyarázatok, önisméltések is, nehogy félreértsünk valamit: „Orientálódik, úgynevezett orientált molekuláccsá alakul.” A keresetlenség, a tagmondatok, mondatok áramoltatása pedig időnként pongyola, így a képek pontatlanok, zavarosak, mint például a *Feneketlen* című költeményben, amelyben a másik

emléke valahogy egyszerre akar lekopott folyami kavics és feneketlen bányató is lenni.

86 A *Másodlagos kötések*ben mindezen egyenetlenségek ellenére is érdemes lapozgatni, a nyugodt, rezignált hangnem, a melankolikus hangulat legalább egységesít. A versek nemcsak az elmúlt szerelem, a kapcsolat működését és a versbeszélő emlékképeit írják körbe, vagy jellemzik láthatatlan fizikai-kémiai törvényszerűségeik segítségével, hanem mindenféle „összetartó” anyagok (ragasztók, habok, habarcsok), tartókövek (*Mesterkő*), épület(szerkezet)ek is jelzik az összetartozás (vagy sok helyen inkább a szétmállás, pusztulás), az egymással való kapcsolat minőségét, erejét, vagy metaforikusan, allegorikusan az emberi testek, szexuális kapcsolatok ábrázolásának képi felületei, elemei lesznek, mint például a *Sárgás purhab* című versben. A múlt különféle helyszínei, terei pedig még tágasabb körben huzalozzák be a kapcsolat(ok)at, a megtörtént dolgokat. A néhol kevésbé jól, néhol ügyesebben felépített versekben remek részletekre, képekre bukkanunk, és ha ez a verszárlaton érkezik, igazán elégedettek lehetünk: „Ez nem szeretet, ez valami kötődés. / Hogy az ember, ahelyett hogy vissza se nézve mentené / a még menthető, belülről nézi végig a pusztulást.”

A kapcsolatok végesek. Ha nincs meg a végzetes vonzás, az elegendő összetartó erő, felbomlanak, mint a másodlagos kötések, melyeknek energiája jóval kisebb, mint az elsődlegeseké, még akkor is, ha „az előtt a legerősebbek, mielőtt elszakadnak.” Ha változik a külvilág, ha túl sok a külső hatás, a (másodlagos) nemi (jelleg,) vonzalom ellenére, a molekulák elengedik egymást, és magányosan bolyongnak tovább. Valahogy így voltam én Szabó Márton István verseivel, volt némi vonzalom, de a versnyelv kötéseim mégsem bizonyultak elég szilárdnak, az úgynevezett intermolekuláris erők helyenként még másodlagos kötésekre sem voltak elegendők. (*Jelenkor*, 2016)

